

Sensorveiledning Arbeidsrett – den kollektive del (JUR1512/JUS5512) vår 2023

Inledning

Undervisningen i Arbeidsrett – den kollektive del våren 2023 har hovedsakligen bestått av föreläsningar, tio tillfällen à två timmar (för schemat (*timeplanen*) se [här](#)). Dessa föreläsningar har spelats in och varit tillgängliga för studenterna kort tid efter som föreläsningen har hållits. I vår har ett särskilt moment i föreläsningen introducerats, bestående av genomgång av en dom eller två som berört aktuellt föreläsningstema. För att inte lägga sordin på (*dempe*) diskussionsviljan hos studenterna, har detta moment inte spelats in. Utöver föreläsningarna har det anordnats en besöksdag; under lite drygt en halvdag har studenterna i tur och ordning besökt NHO, Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Riksmekleren, Arbeidsretten och LO. Denna besöksdag har hållits sedan 2018 (med undantag för 2021) och är ett av studenterna uppskattat inslag. Dessutom har det erbjudits separata undervisningstillfällen för master- och bachelornivåerna. För masternivån har det givits två dubbeltimmar med diskussion av praktiska oppgifter, för bachelornivån har det varit en dubbeltime med diskussion av praktiska oppgifter. Härutöver har det hållits en *spørretime* för vardera studentgrupp, till vilken studenterna kunde sända in frågorna i förväg. Dessa praktiskt orienterade momenten har hållits tillsammans med stipendiat Renate Heggelund.

Examinationen har sedan våren 2020 kommit att vara i form av hemexamination (*hjemmeeksamen*). Så också i vår. Provtillfället den 11 maj 2023 genomförs liksom de tre senaste åren som en fyratimmars hemexamination. Det ges 15 minuters extra tid före utlämning av examinationen och ytterligere 30 minutter vid inlämning. Förutom denna ämnesspecifika *sensorveiledning* finns en Generell sensorveiledning for valgemner og enkeltemner ved det juridiske fakultet för [masternivån](#) respektive [bachelornivån](#). På de sidorna finns också bedömningskriteriene (*vurderingskriteriene*) för de ulike betygen (*karakterene*).

Under terminen har det varit stor oppmärksamhet kring ChatGPT och hur dette kan inverke på examinationen. Senter for læring og utdanning har tagit fram en egen [nåtsida](#) om dette. Vid hemexamination kan studenten anvænda alle tillgängliga källor og det är inte fusk att anvænda källor i LovdataPro, litteratur, med mera.

Angående anvændning av källor og hænvisning till källorna har ansvariga æmneslærarna oppfordrats att informera censorerna om følgende.

”Vi [fakultetet ved studieseksjonen] anser det som et viktig tiltak å tydeliggjøre kravet til studentene at de henviser til kildene de bruker i besværelsen. På de engelske emnene ble det utarbeidet god informasjon om dette høst 2022 som ble benyttet for de fleste emnene. På de norske emnene har vi derimot ikke hatt samme gode informasjon, men dette følges opp nå. Vi har derfor laget tilsvarende tekst også på norsk, og denne skal også gjelde for 4 timers hjemmeeksamen.

På emnesiden for valgemnene gis det informasjon om dette, se:

JUR11512 - [JUR1512 – Arbeidsrett - den kollektive del – Universitetet i Oslo](#)
([uio.no](#))^(*)

(*) Bruk av kilder og regler for sitering:

Gjør deg kjent med bruk av [kildehenvisning og sitering i juridiske tekster](#). Bruk av andres materiale på eksamen uten å henvide på en riktig og tydelig måte kan bli ansett som fusk eller forsøk på fusk. Du må henvide til alle kilder du bruker.

Eksamensbesvarelsen må være ditt eget selvstendige arbeid. Kandidater har ikke lov til å kommunisere om eksamensspørsmål eller dele notater eller deler av eksamensbesvarelser.]

Tydeligere krav til henvisning til kildene vil være ett viktig tiltak for kontroll av at det er studentenes selvstendige arbeid. I tillegg vil sensorene også spille en viktig rolle. Vi vil oppfordre dem til å være ekstra påpasselige og foreta kontroll av studentenes henvisninger, og melde fra til administrasjonen dersom de er usikre på selvstendighetsgraden av studentenes besvarelse. Fagansvarlige bør følge opp dette gjennom informasjon i sensorveiledningen.”

Som forkunnskapskrav for studenter som tar ämnet på masternivå (JUS5512) anges följande (se närmare [här](#)).

”Studenter må fylle **ett av disse kravene**:

- Bestått 1. - 3. studieår i [masterstudiet i rettsvitenskap](#) (eller eksamener som kvalifiserer for fritak for disse) **eller**
- Fullført [masterstudium i rettsvitenskap](#) ved UiO (profesjonsstudium) eller tilsvarende.

Du er unntatt fra forkunnskapskravene hvis du har opptak til et annet masterprogram ved UiO der juridiske valgemner er integrert i studieprogrammet.”

Förutom studenter på masterstudiet i rettsvitenskap är JUS5512 godkänt ämne som del av masterprogrammet Organisasjon, ledelse og arbeid (OLA) vid UiO. För alla mastersstudenterna består huvudlitteraturen av ungefär 600 sidor, se [litteraturlistan](#).

För att ta ämnet på bachelornivån (JUR1512) uppställs ”Ingen obligatoriske forkunnskaper utover generell studiekompetanse” (se [här](#)). Denna studentgrupp består av såväl studenter på masterstudiet i rettsvitenskap som tar Arbeidsrett – den kollektive del som del av sitt tredje studieår, som student som tar ämnet som enskilt ämne (*enkeltemnestudent*) och som alltså inte nödvändigtvis har läst något juridiskt ämne tidigare. För denna studentgrupp utgör huvudlitteraturen omkring 400 sidor, se [litteraturlistan](#).

Allmänt om oppgiften

Examinationsoppgiften är våren 2023 i form av en *praktikumsoppgave*; den återges som bilaga till denna *sensorveiledning*. Under senere år har det givits både *teorioppgave* och *praktikumsoppgave* – ibland både ock – som examinationsoppgift. Studenterna har fått informasjon

om att såväl *teorioppgave* som *praktikumsoppgave* kan bli aktuellt som examinationsoppgift. Studenterna förutsätts ha förberett sig på olika typer av examinationsoppgifter.

Sakomständigheterna (*faktum*) är desamma för både master- och bachelornivån. En *praktikumsoppgave* innebär att studenterna ska identifiera, tolka och tillämpa (*anvende*) de relevanta rättsreglerna på sakförhållandena i uppgiften. Även om examinationsfrågorna i princip är de samma för de båda nivåerna är frågeställningarna mer konkretiserade för bachelorsstudenterna.

De problemområden som avhandlas i uppgiften är alla inom ramarna för lärokraven ([læringskravene](#)) för respektive nivåer. De olika teman som tas upp i uppgiften har behandlats i undervisningen. Uppgiften reser frågor om förhållandet mellan individuellt och kollektivt avtalade villkor, om centrala frågeställningar avseende den kollektiva arbetsrätten såsom kollektivavtalets dubbla konstruktion, kollektivavtalens bindande och tvingande (*ufravikelighet*) verkan samt efterverkan och fredspliktsverkan, liksom om vilka handlingar arbetstagare kan vidta inom ramen för anställningen för att manifesteras sina intressen eller uttrycka missnöje. De huvudfrågeställningar som uppgiften reser är uttryckligen återgivna i uppgiften för bachelornivån (se *eksamensoppgaven* för bachelornivån slutet i bilagan).

Vid censuren bör det beaktas att det antagligen inte är möjligt att gå på djupet i alla dessa frågeställningar inom ramen för den tid som tilldelats. Det överläts på censorerna att göra bedömningen av om det i svaret är en bra balans mellan de olika delarna eller om studenten i stället gått på djupet i någon eller några av dem. Varken för masterstudenterna eller bachelorstudenterna krävs det att de behandlar frågeställningen både på djupet och bredden samtidigt, men ska något av de högre betygen nås ställs det naturligtvis högre krav på både nivå och bredd.

Närmare om oppgiftens olika delar

Inledningsvis antyds att det rör sig om en verksamhetsövergång i enlighet med aml. kap. 16. Om arbetsrättslig verksamhetsövergång talas det i litteraturen i Skjønberg/Hognestad/Hotvedt, *Arbeidsrett*, 3. udg. 2022, kap. 17, och temat har varit föremål för en dubbeltime i undervisningen. Just frågan om regelverkets tillämpning (*virkeområde*) avseende verksamhetsövergång enligt aml. § 16-1 är inte tema i denna oppgift och temat är endast översiktligt behandlat i undervisningen, då som bakgrund till de kollektivarbeidsrättslige elementen i regleringen, särskilt aml. § 16-2. Detsamma gäller huvudsakligen också räckvidden av reservationsrätten enligt aml. § 16-3. Har en student (oavsett nivå) ändå behandlat tillämpningsfrågan och reservationsrätten ska det i princip inte göras avdrag, men heller inte ges pluspoäng, med mindre resonemanget hänger bra samman med diskussionen om **de kollektivarbeidsrättslige delarna i aml. § 16-2**. Det studenten på både master- och bachelornivån däremot bör framhålla är att det rättslige stödet för villkorens övergång är olika beroende på om villkoren härrör från det enskilda anställningsavtalet, aml. § 16-2 (1), eller från kollektivavtalet, enligt aml. § 16-2 (2) och (3).

Det centrala i detta sammanhang för båda studentkategorierna är diskussionen av aml. § 16-2 (2). Kandidaten bör få med sig huvudregeln om kollektivavtalets övergång i första meningen (*setningen*). Kandidaten bör också diskutera det att förvärvare skriftligen kan reservera sig enligt andra meningen, och följa upp den diskussionen med vad tredje och fjärde meningen beskriver avseende kollektivavtalets individuella normer.

Viktigt att få fram är också att arbetstagarens reservationsrätt enligt aml. § 16-3 inte medför någon rätt för arbetstagare att välja att stanna kvar hos överlåtaren; för sådan *valgrett* förutsätts att vissa villkor är uppfyllda, jfr HR-2018-1944-A DNB. Ett missförstånd i detta avseende ska tydligt påverka betyget (*karakteren*) negativt.

För *master* krävs att studenten visar på förståelse av detta regelverk och att skillnaden mellan kollektivavtalets kollektiva (obligatoriska) normer och kollektivavtalets individuella (normerande) normer framgår, och att det är de senare som aml. § 16-2 (2) tredje och fjärde meningarna tar sikte på. För det krävs att kandidaten pekar på villkorsduplikationen till följd av kollektivavtalets dubbla konstruktion. Den masterstudent som dryftar förhållandet mellan *særavtaler* och *overenskomster* ska premieras om det görs på ett sakligt sätt. Detta tema behandlas inte i någon större omfattning i litteraturen och på undervisningen har det bara översiktligt berörts, varför det inte kan ställas några större krav i detta hänseende. En masterstudent bör för de högre betygen i normalfallet peka på att en förvärvare måste trygga pensionsordningarna för den arbetstagare som överförs till ny arbetsgivare, aml. § 16-2 (3).

För *bachelor* kan det inte krävas annat än att detta regelverk (aml. § 16-2 (2)) presenteras på ett sätt som visar att kandidaten förstått huvuddragen i regleringen. Här ligger att kandidaten inte får ha missförstått förhållandet mellan kollektivavtalets kollektiva normer och kollektivavtalets individuella normer. Även om det är utomordentligt viktigt att hålla isär *særavtaler* från andra överordnade kollektivavtal kan det inte här ställas några större krav på kandidaten, och pekar hen exempelvis på att det är fråga om tolkning av de olika avtalen för att avgöra deras förhållande ska ett sådant resonemang premieras.

Uppgiften berör vidare frågan om **kollektivavtalets eventuella efterverkan**. Här är det viktigt att varken master- eller bachelorstudenten blandar samman frågan om kollektivavtalets efterverkan i generella termer med efterverkan i samband med verksamhetsövergång. Den senare frågans utgångspunkt är aml. § 16-2 (2) tredje och fjärde meningarna, se ovan. Men när kollektivavtalet i uppgiften löper ut nästa vår är situationen en annan. Då gäller frågan om i vilken grad kollektivavtalets individuella normer blivit en del av det individuella anställningsavtalet och som alltså har stöd i såväl kollektivavtalet som det individuella anställningsavtalet (*dobbelt rettsgrunnlag*). Också i detta sammanhang kan det ges utdelning för ett sakligt och strukturerat resonemang om förhållandet mellan *særavtale* och överordnade kollektivavtal.

Efterverkansproblematiken är behandlad i huvudlitteraturen för masternivån av Skjønberg, Etervirkning – grunnlag, rekkevidde og betydning, dens., Tariffavtalens ufravikelighet og ettervirkning: en komparativ og rettsgenetisk undersøkelse, och dens., Tariffavtalen og dens sentrale rettsvirkninger, samt i huvudlitteraturen for bachelornivån av Skjønberg, Tariffavtalen og

dens sentrale rettsvirkninger. Tematiken har också behandlats i undervisningen. Som bekant är detta en aktuell frågeställning, jfr HR-2021-1093-A *Grefsenhjemmet* och den pågående tvisten i Arbeidsretten, [sak 30/2022](#). Det krävs inte av bachelorstudenten att hen föregriper den pågående processen, men studenten bör åtminstone beröra tematiken och mer än en översiktlig diskussion som är saklig ska premieras generöst. Av masterstudenten ställs det däremot något större krav i detta hänseende (men självklart inte att presentera förslag på utfallet i Arbeidsretten) och hen ska föra en mer än en översiktlig diskussion för att nå de högre betygsnivåerna. För det finns det förutsättningar med stöd av såväl litteratur som undervisningsunderlag.

Uppgiften innehåller också frågan om **kollektivavtalets bindande och tvingande verkan (ufravikelighet)**. I detta sammanhang bör såväl masterstudenten som bachelorstudenten diskutera betydelsen av att Holth har lyckats att ”forhandle til seg gode arbeids- og lønnsvilkår”. Här aktualiseras såväl frågan om kollektivavtalets bindande verkan för medlemmarna som betydelsen av att tillämpa kollektivavtalsvillkor på utanförstående. Det bör komma fram att utrymmet för att avtala individuellt följer av om kollektivavtalet medger det eller inte. Vidare ligger i uppgiften att diskutera frågan om kollektivavtalets tvingande verkan och vilken betydelse sådan tvingande verkan har för medlemmar respektive utanförstående.

Dessa teman omnämns i litteraturen, inte minst i huvudlitteraturen för master av Skjønberg, Tariffavtalens ufravikelighet og ettervirkning: en komparativ og rettsgenetisk undersøkelse, och dens., Tariffavtalen og dens sentrale rettsvirkninger, samt i huvudlitteraturen för bachelornivån av Skjønberg, Tariffavtalen og dens sentrale rettsvirkninger och de har varit föremål för ganska noggrann genomgång i undervisningen. Mot denna bakgrund finns det rörande denna del av frågeställningen inte anledning att göra någon större skillnad mellan de två nivåerna.

Slutligen behandlar uppgiften frågan vilka **handlingar** eller **aktioner** arbetstagare kan vidta (*foreta seg*) inom ramen för anställningen för att manifesteras sina intressen eller uttrycka missnöje. Temat har behandlats i undervisningen under en dubbeltime samt varit föremål för diskussion i såväl genomgång av övningsuppgifter som frågestunden. Här aktualiseras frågan om kollektivavtalets fredspliktsverkan, och det är något som kandidaten bör få fram. Vidare ligger i uppgiften att diskutera villkoren för att genomföra en lovlig arbetskamp (att det ska vara en kollektiv handling som har till syfte att utöva påtryckning på motparten) för att därmed peka på vad som omfattas av fredsplikten och vad som faller utanför. Den kandidat som för en diskussion om detta på ett sakligt och kunnigt sätt ska premieras. I denna del ligger följaktligen också frågan om vilka handlingar som arbetstagarna kan vidta trots att de är bundna av fredsplikt. I detta avseende ska den som censurerar på bachelornivå ha i åtanke att kurslitteraturen är begränsad och att ämnet behandlats i undervisningen under ca en lektionstid. För masterstudenterna är situationen något annorlunda; föreläsningens mängd är densamma, men temat har behandlats i samband med genomgång av övningsuppgifterna på djupare nivå än vid genomgången för bachelorstudenterna. Dessutom är litteraturen mer omfattande och kompletterad med en artikel av Skjønberg, Fredsplikten i tarifforhold.

Sammanfattning

En *sensorveiledning* är ganska generellt utformad och kan bara ge riktlinjer för bedömningen. Några klara riktlinjer för betygssättningen (*karakterfastsettelsen*) ges inte, utan det är upp till censorerna att göra den närmare bedömningen av svaret i det enskilda fallet. Uppgiften reser för den kollektiva arbetsrätten centrala frågor som behandlas av såväl litteraturen som i undervisningen.

För masternivån är det centralt att kandidaten identifierar problemställningarna som uppgiften reser och diskuterar dem, jämte underliggande problemställningar, på ett sakligt, strukturerat och trovärdigt sätt. Mot bakgrund av lärokraven kan det förväntas att kandidaten i diskussionen visar på kännedom om det aktuella regelverket och tillämpar rättskällorna inklusive juridisk metod på omständigheterna givna i uppgiften. Antagligen varierar det vad studenterna får ut av dessa omständigheter, men typiskt sett bör det ges utdelning för de studenter som använder flera av upplysningarna på ett förnuftigt sätt, utan att det för den skull ska krävas att allt måste vara med för att uppnå ett högt betyg (jfr vad som sagts i det föregående).

För bachelornivån har de övergripande frågeställningarna tydliggjorts och kandidaten leds därmed in i problemställningarna som ska diskuteras. Det centrala är att studenten i sin diskussion får med de viktigaste upplysningarna i uppgiften och därigenom visar kännedom om det aktuella regelverket och förankrar detta i rättskällorna.

Det förtjänar att påpekas att examinationsuppgiften behandlar centrala regler i den kollektiva arbetsrätten samt att det inte finns några restriktioner för vilket material kandidaten får använda sig av. Censuren bör emellertid ta i beaktande att kandidaten bara har fyra timmar på sig att svara på uppgiften och att svårighetsgraden nog är ganska hög och innehåller många underliggande problemställningar. Det är önskvärt att censorerna är välvilliga i sin bedömning av svaren och tillser att eventuella tveksamheter kommer kandidaten till godo (*in dubio pro candidato*).

9. mai 2023
Johann Mulder
ansvarlig faglærer

Bilaga: Eksamensoppgaven

Barnehagen i Årvoll

En gruppe foreldre, med Amalie Olsen og Arturo Viero i spissen, vil selv drive barnehageordning for sine egne og andres barn i nærområdet istedenfor å ha barnene i den kommunale barnehagen. Foreldrene ønsker overta eller leie kommunedelens bygning med innbo der barnehageavdelingen Kastanjen i Barnehagen Utspringet i Årvoll nå er lokalisert. Alle barna i dette nærområdet går med noen få unntak i Kastanjen, som er en avdeling for barn fra én til seks år. For å markere forandringen vil foreldrene skifte navn på avdelingen til Edelkastanjen.

Amalie Olsen og Arturo Viero har hatt kontakt med kommunens utdanningsetat som har ansvar for barnehagene og fremført ønsker om å overta avdelingen. Kommunen har, ved leder i utdanningsetaten som har ansvar for barnehagene Imran Daudpota, initialt og prinsipielt uttalt seg positiv til slik overføring av virksomheten til foreldrene. For driften har foreldrene regnet med å få finansiell støtte gjennom tilskudd ifølge den kommunale finansieringsordningen.

Wenche Bettine Halvorsen arbeider som førskolelærer i avdelingen Kastanjen og bor i opptaksområdet i Årvoll. Hun har derfor hørt om foreldrenes planer. Hun fortalte sine medarbeidere på avdelingen om planene på å overføre avdelingen Kastanjen til en privat virksomhet. Når dette ble kjent blant førskolelærerne skapte det litt uro blant dem, og det ble mye snakk meget om dette gjennom arbeidsdagene. Førskolelærerne har uttrykt bekymring om hvorvidt de fikk beholde sine arbeidsvilkår, især de to ekstra feriedagene i særavtalen og den tariffavtalebaserte avtalefestede pensjonen (AFP), hvis de ble overført til den privatdrevne barnehagen. Dessuten skulle tariffavtalen løpe ut neste vår og personalet var urolig for og usikker på om de skulle få beholde vilkårene etter en eventuell overgang etter tariffavtalens utløp. Alle førskolelærerne var imot en sånn overføring, unntatt den nyansatte Robin Sørensen Holth, som mente at det var opp til hver og en å forhandle til seg gode arbeids- og lønnsvilkår. Robin Sørensen Holth, som ikke var medlem i noen fagforening, hadde allerede forhandlet seg til bedre lønnsvilkår enn hva tariffavtalen foreskrev. Holth mente dessuten at man kunne velge å reservere seg mot en overgang og dermed fortsette hos sin nåværende arbeidsgiver og beholde sine arbeids- og lønnsvilkår.

På en lunsj i barnehagen diskutertes hvilke muligheter det finnes for å forhindre en overgang til privat drift. Noen nevnte streik, noen nevnte protestskrivelse til kommunen og ansvarlig statsråd eller demonstrasjon foran stortinget eller rådhuset. De fleste var med på å vurdere å gå ut i streik eller foreta noen annen aksjon for å få foreldrene til å skrinlegge sine planer og for at kommunen skulle tenke seg om. Men først skulle man ta seg av planleggingen av Grunnlovsdagen; barna skulle få gå på Karl Johan og se både Stortinget, slottet og uret i vinduet i Urbygningen!

Master: Drøft og ta stilling til de kollektivarbeidsrettslige problemstillingene som oppgaven reiser. Det forventes *ikke* at du skal finne og bruke tariffavtaler.

Bachelor: Hvis førskolelærerne blir overført til den private virksomheten, har de da rett til å beholde sine ekstra feriedager og AFP? Er det riktig at Robin Sørensen Holth kan forhandle seg til andre og bedre lønnsvilkår enn hva som følger av tariffavtalen? Har personalet anledning å aksjonere mot planene om overføring? Det forventes *ikke* at du skal finne og bruke tariffavtaler.